

127. sz. Ajánlás

a szövetkezeteknek a fejlődő országok gazdasági és társadalmi fejlődésében betöltött szerepéről

A Nemzetközi Munkaügyi Szervezet Általános Konferenciája,

Amelyet a Nemzetközi Munkaügyi Hivatal Igazgató Tanácsa hívott össze Genfben, és amely 1966. június 1-én ötvenedik ülészakára ült össze,

Miután úgy határozott, hogy különböző javaslatokat fogad el a szövetkezeteknek a fejlődő országok gazdasági és társadalmi fejlődésében játszott szerepéről, mely kérdés az ülészak napirendjének negyedik pontjaként szerepelt, és

Miután úgy döntött, hogy ezeket a javaslatokat Ajánlás formájában adja közre;

a mai napon, 1966. június 21-én elfogadja az alábbi Ajánlást, mely a "Szövetkezetekről (fejlődő országok) szóló 1966. évi Ajánlás" néven idézhető:

I. HATÁLY

1. A jelen Ajánlás minden fajta szövetkezetre vonatkozik, így fogyasztói szövetkezetekre, termőföldjavító szövetkezetekre, mezőgazdasági termelő és feldolgozó szövetkezetekre, vidéki beszállítói szövetkezetekre, mezőgazdasági marketing szövetkezetekre, halászati szövetkezetekre, szolgáltató szövetkezetekre, kézműves szövetkezetekre, munkavállalók termelőszövetkezeteire, munkaerő szerződött szövetkezetekre, szövetkezeti takarékok és hitel társaságokra és bankokra, lakásszövetkezetekre, szállítói szövetkezetekre, biztosítási szövetkezetekre és egészségügyi szövetkezetekre.

II. A SZÖVETKEZETEK ÁTFOGÓ SZAKMAPOLITIKÁJA

2. A szövetkezetek létrehozása és növekedése a gazdasági, szociális és kulturális fejlődés egyik fontos eszköze és a fejlődő országok emberi haladása egyik fontos eszközének tekintendő.

3. A szövetkezetek elsősorban az alábbi céllal hozandók létre:

- (a) a korlátozott forrással és lehetőséggel bíró személyek gazdasági, társadalmi és kulturális helyzetének javítása és kezdeményező szellemük bátorítása;
- (b) a személyes és az országos tőke növelése a takarékoság bátorításával, az uzsora megszüntetésével és a hitel rendeltetésszerű alkalmazásával;
- (c) a gazdasági tevékenység és a többlet méltányos elosztása által nagyobb mérvű demokratikus ellenőrzéssel növelni a gazdaságot;
- (d) a nemzeti jövedelem, az exportbevételek és foglalkoztatás növelése a forrásoknak például a mezőgazdasági reform rendszerek megvalósítása, az új területek termelésbe

vonását célzó földrendezés és a modern iparágak lehetőleg elszórt, helyi nyersanyagok feldolgozására alapuló fejlesztése során történő nagyobb fokú kihasználása által,

- (e) a társadalmi feltételek javítása és a szociális szolgáltatások kiegészítése az olyan területeken mint például a lakáspolitikai, és, ahol ésszerű, az egészségügyben, az oktatásban és a kommunikációs szolgáltatásokban is;
- (f) tagjainak általános és szakmai tudásszintjének növeléséhez való hozzájárulás.

4. A fejlődő országok kormányai fogalmazzanak meg és kivitelezzenek olyan politikai döntéseket, melynek keretén belül a szövetkezetek gazdasági, pénzügyi, szakmai, jogalkotási és egyéb természetű segítséget és bátorítást kapnak anélkül, hogy ez azok függetlenségét befolyásolná.

5. (1) Egy ilyen politikai intézkedéscsomag kimunkálása során tekintetbe kell venni a gazdasági és szociális feltételeket, a rendelkezésre álló forrásokat, és azt a szerepet, amit a szövetkezetek játszhatnak az adott ország fejlődésében.

(2) A politikai intézkedéscsomagot integrálni kell a fejlődési tervekbe amennyire ez a szövetkezetek alapvető tulajdonságaival összhangban van.

6. Az intézkedéscsomagot folyamatosan felülvizsgálat alatt kell tartani, és a szociális és gazdasági igényekhez és a technológiai előrehaladáshoz igazítani.

7. A meglévő szövetkezeteket be kell vonni az intézkedéscsomag megfogalmazásába, illetve ahol lehet, annak alkalmazásába is.

8. A szövetkezeti mozgalmat bátorítani kell abban, hogy keresse a vele közös célokért tevékenykedő szervezetek együttműködését az intézkedéscsomag megfogalmazásában, illetve, ahol ez megfelelő, annak alkalmazásában.

9. (1) Az érintett kormányok a más vállalkozásokkal azonos alapon vonja be a szövetkezeteket az országos tervek és más általános gazdasági intézkedések megfogalmazásába legalább olyankor, mikor ezen tervek és intézkedések valószínűleg befolyással lesznek tevékenységükre. A szövetkezeteket vonják be ezen tervek és intézkedések alkalmazásába is olyan mértékben, amennyire ez tevékenységükhöz illeszkedik.

(2) A jelen Ajánlás 7. bekezdése és a 9. bekezdés (1) albekezdése szempontjából a szövetkezetek szövetségeit fel kell ruházni tagszövetkezetek képviseleti jogával helyi, regionális és országos szinteken.

III. A SZÖVETKEZETEKEL KAPCSOLATOS SZAKMAPOLITIKAI INTÉZKEDÉSEK MEGVALÓSÍTÁSÁNAK MÓDSZEREI

A. TÖRVÉNYEK

10. Minden ésszerű intézkedést, köztük a működő szövetkezetekkel való konzultációt meg kell tenni az alábbiak érdekében:

- (a) törvények és szabályok olyan rendelkezéseinek meghatározása és hatályon kívül helyezése, melyek eredményeként méltánytalan diszkrimináció korlátozza a szövetkezetek fejlődését, így pl. adóztatás vagy engedélyek és kvóták útján vagy a szövetkezetek speciális jellegének illetve működési rendjük egyedi szabályainak figyelmen kívül hagyásával;

- (b) az ilyen rendelkezések kihagyása későbbi törvényekből és szabályokból; a költségvetési törvényeket és szabályokat a szövetkezetek speciális feltételeihez igazítani;

11. Legyenek törvények és rendelkezések, melyek kifejezetten a szövetkezetek létrehozását és működését és jogaik védelmét szabályozzák, hogy a többi vállalkozási formánál nem kevésbé előnyös feltételekkel tevékenykedhessenek. Ezen törvények és rendelkezések lehetőleg vonatkozzanak a szövetkezetek minden fajtájára.

12. (1) Az ilyen törvények és rendelkezések mindenképpen tartalmazzanak rendelkezéseket az alábbi tartalommal:

- (a) a szövetkezet meghatározása vagy leírása, mely jellegének legfőbb vonásait ragadja meg, jelesül azt, hogy a szövetkezet olyan személyek szövetségét jelenti, akik önkéntesen csatlakoztak egymáshoz egy közös cél elérése érdekében egy demokratikusan szabályozott szervezet létrehozása által, mely szervezethez a szükséges tőkét egyenlő részben nyújtották a vállalkozás kockázatának és hasznának méltányos részét vállalva, és amely szervezet tevékenységében e tagok aktívan részt vesznek.
- (b) a szövetkezet céljainak megnevezése, alapítási és bejegyzési eljárása, alapszabályának módosítása és a szövetkezet feloszlata;
- (c) a tagság feltételei, így pl. egy-egy tulajdoni hányad maximális értéke, illetve, ahol ésszerűen alkalmazható, a tulajdoni hányad jegyzéskor befizetendő része és a teljes összeg befizetésére rendelkezésre álló idő, a tagok jogai és kötelességei, melyet egyébként a szövetkezetek alapszabálya részletesen is tartalmaz.
- (d) az irányítás, az ügyvitel és a belső ellenőrzés módja, illetve az illetékes szervek létrehozásának és működésének eljárása;
- (e) a "szövetkezet" név védelme;
- (f) a szövetkezetek független auditálásának és vezetésének és a törvények és rendelkezések végrehajtásának mechanizmusa;

(2) Az ilyen törvények és rendelkezések által lefektetett rendelkezések, különösen is a bejegyzési eljárás legyen a lehető legegyszerűbb és leggyakorlatiasabb, hogy ne akadályozza a szövetkezetek létrehozását és fejlődését.

13. A szövetkezeteket szabályozó törvények és rendelkezések tegyék lehetővé a szövetkezetek egymással való szövetségre lépését.

B. OKTATÁS ÉS KÉPZÉS

14. Készüljenek intézkedések annak érdekében, hogy a szövetkezetekkel kapcsolatos, elvekről, módszerekről, lehetőségekről és korlátokról szóló ismeretek váljanak minél szélesebb körben ismertté a fejlődő országok lakosságának köreiben.

15. Megfelelő oktatást kell nyújtani a témával kapcsolatban nem csak szövetkezeti iskolákban, főiskolákon és más specializált képzőközpontokban, hanem olyan oktatási intézményekben is mint:

- (a) egyetemek és felsőoktatási központok;
- (b) tanárképző főiskolák;
- (c) mezőgazdasági iskolák, más szakoktatási intézmények, dolgozók iskolái;

- (d) középiskolák;
- (e) általános iskolák;

16. (1) A szervezetek elveivel és módszereivel kapcsolatos gyakorlati tapasztalat előmozdítása érdekében bátorítani kell az iskolák és főiskolák keretein belül létrehozott és működtetett hallgatói szervezeteket.

17. Lépéseket kell tenni, elsőként helyi szinten a felnőtt lakosságnak a szervezetek elveivel, módszereivel és a bennük rejlő lehetőségekkel való megismertetésének érdekében.

18. Ki kell aknázni az olyan oktatási eszközöket és lehetőségeket mint a tankönyvek, előadások, szemináriumok, tanulmányi- és vitacsoportok, utazó tanárok, szervezeti vállalkozások bejárása vezetői magyarázattal, sajtó, filmek, rádió és televízió és más tömegtájékoztatói eszközök. Ezeket az egyes országok speciális adottságaihoz kell alkalmazni.

19. (1) Intézkedéseket kell tenni annak érdekében, hogy azon személyek, akik szervezetek hivatalnokai vagy személyzetének tagjai lesznek vagy már azok, - ha ez utóbbi esetben szükséges - megfelelő szakmai, illetve a szervezetek elveivel és módszereivel kapcsolatos képzésben részesüljenek. Ugyanez biztosítandó tanácsadóiknak és jogászaiknak is.

(2) Ahol az adott létesítmények arra nem megfelelőek, ott specializált főiskolák vagy egyéb iskolák alapítandók az ilyen képzés céljaira, ahol a témára szakosodott tanárok vagy a szervezeti mozgalom vezetői tanítsanak az adott ország igényeihez igazított tananyag alapján; ha ilyen szakosodott intézmények nem hozhatók létre, úgy szerveződjenek szervezetekről szóló szaktanfolyamok vagy levelező tanfolyamok, vagy induljanak tanfolyamok olyan iskolákban mint például számviteli képzőintézetek, üzletvezetői vagy kereskedelmi iskolák.

(3) A gyakorlati oktatás speciális programjainak alkalmazása legyen egyike azon eszközöknek, mellyel a szervezet hozzájárul tagjainak oktatásához, illetve alap- és továbbképzéséhez; ezen programok vegyék figyelembe a helyi kulturális körülményeket és az írástudás és az alapvető számolási ismeretek elterjesztésének igényét.

C. A SZÖVETKEZETEK PÉNZÜGYI TÁMOGATÁSA

Pénzügyi támogatás

20. (1) Szükséges esetben külső pénzügyi segítséget kell nyújtani a szervezeteknek mikor tevékenységüket elkezdik, vagy mikor növekedésüket vagy átalakulásukat pénzügyi nehézségek hátráltatják.

(2) Az ilyen segítség ne jelentsen a szervezetek függetlenségével vagy érdekeivel ellentétes kötelezettséget, és célja a szervezet tagjai részéről megnyilvánuló kezdeményzőkészség és erőfeszítések bátorítása, nem pedig helyettesítése legyen.

21. (1) Az ilyen segítséget kölcsön vagy hitelgarancia formájában nyújtsák.

(2) Adóval kapcsolatos juttatások, csökkentések vagy mentességek is nyújthatók, különösen az alábbiak finanszírozásának segítésére:

- (a) hirdetés, reklámkampányok és képzési kampányok;
- (b) egyes egyértelműen meghatározott, közérdekű feladatok.

22. Ahol a szövetkezeti mozgalom ilyen segítséget nem tud nyújtani, ott nyújtsa lehetőleg az állam vagy más állami testület, bár szükség esetén magánszervezettől is származhat. Az ilyen segítség az átfedések és a források ellenőrizetlen igénybevételének elkerülése érdekében legyen összehangolt.

23. (1) A támogatások és adómentességek vagy csökkentések a nemzeti törvények és rendelkezések által előírt feltételek alapján történjenek, különösen is, ami a juttatás felhasználását illeti; a kölcsönök és a hitelgaranciák feltételeit minden esetben meg kell határozni.

(2) Az illetékes hatóság biztosítsa, hogy a pénzügyi segítség felhasználása, illetve kölcsön esetén annak visszafizetése legyen megfelelően ellenőrizve.

24. (1) Az állami vagy fél-állami forrásból történő pénzügyi segítség egy országos szövetkezeti bankon vagy ennek hiányában egy másik központi szövetkezeti intézményen keresztül legyen hozzáférhető, mely annak felhasználásáért és szükség esetén, annak visszafizetéséért felelősséget tud vállalni. Az ilyen intézmények létrejöttéig a segítség adható közvetlenül az adott szövetkezeteknek.

(2) A jelen Ajánlás 20. bekezdése (2) sz. albekezdésének feltételeit fenntartva a magán intézményektől származó pénzügyi segítség adható közvetve a szövetkezeteknek.

Ügyviteli támogatás

25. Míg alapvető fontosságú, hogy egy szövetkezet vezetése és ügyviteli rendszere a kezdetektől a tagok és az általuk választott személyek felelőssége legyen, az illetékes hatóság megfelelő esetekben, és általában csak egy kezdeti időszakban-

- (a) támogassa a szövetkezetet szakmailag rátermett munkatársak megtalálásában és javadalmazásában;
- (b) bocsásson a szövetkezet rendelkezésére tanácsok és javaslatok nyújtásában gyakorlott személyeket.

26. (1) A szövetkezetek általában legyenek képesek olyan tanácsadói és javaslattevői szolgáltatásokat igénybe venni, melyek tiszteletben tartják függetlenségüket és tagjaik felelősségi körét, különböző szervezeteiket és munkaerő-állományukat a vezetéssel, ügyvitellel, illetve szakmai kérdésekkel kapcsolatos témákban.

(2) Az ilyen tanácsadás és javaslattevés származzon lehetőleg egy szövetkezeti szövetségtől vagy az illetékes hatóságtól.

D. ELLENŐRZÉS ÉS VÉGREHAJTÁSI FELELŐSSÉG

27. (1) A szövetkezetek essenek olyan ellenőrzési kötelezettség alá, melynek célja annak biztosítása, hogy tevékenységüket a létrejöttük alkalmával meghatározott céllal összhangban és a törvényeket betartva végzik.

(2) Az ellenőrzés legyen lehetőleg a szövetkezeti szövetség vagy az illetékes hatóság feladata.

28. Egy szövetkezeti szövetség tagjaként működő szövetkezetek pénzügyi kimutatásainak auditálása legyen az adott szövetség feladata; egy ilyen szövetség létrehozásának időpontjáig, vagy, ha egy szövetség nem képes ezen szolgáltatást ellátni, az illetékes hatóság vagy egy független képesített testület vállalja ezt a feladatot.

29. A jelen Ajánlás 27. és 28. bekezdésében említett intézkedéseket úgy kell megtervezni és megvalósítani, hogy általuk-

- (a) a szövetkezetek jó vezetők és ügyviteli szakemberek felelősségére legyenek bízva;
- (b) harmadik felek védve legyenek;
- (c) a gyakorlás és a kritikus hibák vizsgálatán keresztül lehetőség nyíljon a szövetkezetek hivatalnokai és személyzete számára képzésük és tanulásuk kiteljesítésére.

30. (1) A szövetkezetek támogatása, a szövetkezetekkel kapcsolatos oktatás és a szövetkezetek hivatalnokai és személyzete számára nyújtandó képzés, a szervezeteik és működésük érdekében nyújtott segítség lehetőleg egyetlen központi szerv kezében legyen, hogy ezáltal egységes intézkedések történhessenek.

(2) Ezen feladatok ellátása legyen lehetőleg a szövetkezeti szövetség feladata; egy ilyen testület létrehozásáig az illetékes hatóság, illetve, ahol ésszerű, más képesített testületek vállalják ezt a feladatot.

31. (1) A jelen Ajánlás 30. bekezdésében említett feladatokat, ahol csak lehetséges, teljes munkaidős állásban végezzék.

(2) Ezeket olyan személyek végezzék, akiket képzettségük kifejezetten ezen feladatok ellátására tesz alkalmassá; ezen képzést speciális képzőintézmények nyújtsák, illetve, ha csak alkalmas, a jelen Ajánlás 19. bekezdésében említett, iskolákban és főiskolákban szervezett szaktanfolyamok segítségével.

32. Az illetékes hatóság évente legalább egyszer készítsen és adjon ki egy jelentést a hozzá tartozó statisztikákkal, mely bemutatja, hogyan működtek, illetve hogyan növekedtek a szövetkezetek a nemzetgazdaság egészén belül.

33. Ahol a szövetkezeti szövetségek vagy más működő intézmények nem tudják megfelelően ellátni a kutatási, tapasztalatcserével és publikálással kapcsolatos igényeket, ott szakosodott, az egész ország vagy több régió hasonló igényeit ellátó intézmények jöjjenek létre ezzel a céllal.

IV. NEMZETKÖZI EGYÜTTMŰKÖDÉS

34. (1) A tagországok, amennyire csak lehetséges, működjenek együtt a fejlődő országok szövetkezeteinek segítésében és bátorításában.

(2) Ezen együttműködés-

- (a) a fejlődő országok között;
- (b) egy adott régió országai között, és különösen, ha ilyenek vannak, regionális szervezetek keretei között; és
- (c) olyan országok között, ahol hosszú múltra visszatekintő szövetkezeti mozgalom működik és a fejlődő országok között jöjjön létre.

(3) Az ilyen együttműködéshez, ha ésszerű, vegyék igénybe az országos szövetkezeti szervezetek segítségét, és különösen, ha nemzetközi erőfeszítés összehangolásáról van szó, nemzetközi szövetkezeti szervezetekre és más érdekelt nemzetközi testületekre is támaszkodjanak.

(4) Az együttműködés terjedjen ki olyan intézkedésekre mint például:

- (a) nagyobb mennyiségű technikai segítségnyújtás a fejlődő országok szövetkezeti mozgalmának, lehetséges esetben több, kormányközi és nem kormányzati hivatal összehangolt programjának formájában;
- (b) információ, tankönyvek, audiovizuális segédeszközök, hagyományos anyagok készítése és közreadása, melyek a jogalkotók, az együttműködés oktatóinak és a szövetkezetek hivatalnokainak és képezett személyzetének oktatói segítségére lehetnek.
- (c) a képezett személyzet csereprogramja;
- (d) ösztöndíjak;
- (e) nemzetközi szemináriumok és vitacsoportok szervezése;
- (f) áruk és szolgáltatások szövetkezetek közötti cseréje;
- (g) a fejlődő országok szövetkezeti mozgalmának szerkezetével, munkamódszereivel és problémáival kapcsolatos rendszeres kutatás kezdeményezése.

V. SPECIÁLIS RENDELKEZÉSEK A SZÖVETKEZETEKNEK AZ EGYES PROBLÉMÁK KEZELÉSÉBEN VÁLLALT SZEREPÉVEL KAPCSOLATBAN

35. Fel kell ismerni, hogy a szövetkezetek bizonyos körülmények között sajátos szerepet játszhatnak a fejlődő országok egyes problémáinak kezelésében.

36. A jelen Ajánlás Mellékletében néhány javaslat szemlélteti, hogyan vehetik ki részüket különböző típusú szövetkezetek az agrárreform sikeres megvalósításából és a kedvezményezettek életszínvonalának javításából.

MELLÉKLET

1. A szövetkezetek, azáltal, hogy az általános gazdasági és társadalmi előrehaladás fontos eszközei, és azáltal, hogy kulcsszerepet játszanak a vidéki lakosságnak a fejlődési folyamathoz való felzárkóztatásában, látva továbbá, milyen értéket képviselnek az oktatás és a kultúra területén, az agrárreformprogramok döntő fontosságú szereplőinek tekintendők.

2. A szövetkezeteket a vidéki lakosság problémáinak és érdekeinek az agrárreformintézkedések megtervezése és előkészítése során folytatott felmérésében lehet igénybe venni. Segíthetnek továbbá úgy is, hogy információt továbbítanak az agrárgazdálkodók között, és megértetik velük ezen reformok céljait, elveit és módszereit.

3. Különös figyelmet kell szentelni annak, hogy az agrárreform különféle mintáihoz és fázisaihoz igazodó szövetkezeti formák alakuljanak ki. Ezek tegyék lehetővé a gazdák számára, hogy földjeiket hatékonyan és termelékenyen művelhessék, és tagjaik részéről a lehető legnagyobb fokú kezdeményezőkészség és részvétel nyilvánulhasson meg.

4. Ahol csak ésszerű, megfelelő önkéntes szövetkezeti földhasználati formákat kell bátorítani. Ez terjedhet egyes szolgáltatások és gazdálkodási műveletek közös megszervezésétől a föld, a munkaerő és a gépek teljesen közös használatáig.

5. Ahol csak lehetséges, bátorítani kell a töredékpárcelláknak a szövetkezetekké történő önkéntes összeolvasztását.

6. Olyan esetben, ahol intézkedések várhatók tulajdonrész átruházás vagy nagy földterületek felosztásával kapcsolatban, megfelelően meg kell fontolni annak lehetőségét, hogy a kedvezményezettek vagyonkezelésre és művelésre irányuló szövetkezeti rendszereket szervezzenek.

7. A szövetkezetek létrehozását a földrendezési programok kapcsán is meg kell fontolni, különösen is ami a kultivációs és talajjavító intézkedéseket és a telepések számára nyújtott közös szolgáltatások és közös gazdálkodói tevékenység megszervezését illeti.

8. A szövetkezeti takarékosági és hitel társaságok, illetve a szövetkezeti bankok kialakulását bátorítani kell az agrárreform kedvezményezettjei között és más kisgazdálkodók között, az alábbi céllal:

- (a) kölcsönök nyújtása a művelőknek berendezések és egyéb gazdálkodási szükségletek beszerzésére;
- (b) gazdálkodók bátorítása és segítése a takarékoságban és a tőke felhalmozásában;
- (c) kölcsönök nyújtása és a takarékoság bátorítása gazdálkodó családokban, beleértve a bérnyújtásokat családjaikat is, akik általában nem juthatnak hozzá szokványos hitelekhez.
- (d) a speciális kormányzati hitel programok megvalósításának megkönnyítése azért, hogy a kedvezményezettek hatékony rendszerben juthatnak hozzá a kölcsönökhöz, illetve az ilyen kölcsönök és azok időben történő visszafizetésének megfelelő ellenőrzése.

9. A beszállítói, marketing és többcélú szövetkezetek kialakítását az alábbi céllal kell bátorítani:

- (a) jó minőségű gazdálkodói szükségletek előnyös feltételekkel történő közös beszerzése;
- (b) alapvető otthoni szükségletek beszállítása mezőgazdasági munkavállalók minden csoportjának;
- (c) a mezőgazdasági termékek közös előkészítése, feldolgozása és piacra vitele.

10. Bátorítani kell azon szövetkezetek kialakítását, melyek a gazdálkodóknak egyéb szolgáltatásokat is nyújtanak, így például közös géphasználat, áramellátás, állattenyésztés, állatorvosi és járványvédelmi szolgáltatások, öntözési létesítmények, illetve gabona- és állatbiztosítás.

11. A foglalkoztatási lehetőségek, a munkafeltételek és a jövedelem viszonyok javításának érdekében a saját földdel nem rendelkező mezőgazdasági munkavállalókat segíteni kell abban, hogy, ahol ésszerűen megoldható, szervezzék magukat önkéntesen bérnyújtató szövetkezetekbe.

12. A különböző olyan településeken működő mezőgazdasági szövetkezetek, ahol agrárreformok megvalósítása folyamatban van, kapjanak bátorítást arra, hogy ha az számukra gazdaságilag előnyös, tevékenységeiket egyesítsék.

13. Megfelelően meg kell fontolni más fajta szövetkezeti tevékenységek bátorítását és fejlesztését is, melyek teljes- és részmunkaidős nem mezőgazdasági foglalkoztatást kínálnak a gazdálkodók családtagjainak (például kézműipar, lakberendezés vagy házkarbantartás), megoldják a fogyasztási javak megfelelő elosztását, illetve olyan szolgáltatásokat nyújtanak, melyre az állam nem mindig képes (például egészségügy, oktatás, kultúra, pihenés vagy közlekedés).

14. A szövetkezeteknek az agrárreformmal kapcsolatos módszereiről, lehetőségeiről és korlátairól szóló információ cseréje és terjesztése minden lehetséges eszközzel bátorítandó,

hogy az ilyen módon felhalmozott tapasztalat minél több ország számára hozzáférhető legyen.